

KONYA'DA KADIN GİYİMLERİ

Mehmet ÖNDER
(Konya Müzesi Müdürü)

Dergimizin geçen sayısında (Konya'da Erkek Giyimleri) konusu üzerinde durmuş, sınıf ve mesleklere göre giyimleri tetkik ederek, ayrı ayrı izah etmiştik. Bu yazımızda, (Konya'da Kadın Giyimleri) ni inceleyeceğiz:

Kadın, yaradılışı itibariyle daima güzel giyinmesini sevmiştir. Hangi devirde ve nerede olursa olsun, kadın, giyimi ve süsüyle, erkeğin daima fevkinde olmuştur. Bulunduğu yerin iklim şartlarına göre, açık veya kapalı, ince veya kalın giyinirken, giyimde daima mahalli renk ve motiflerin etkisi altında kalmış, süsleme unsurları gibi, giyim şekilleri de mahallî özellikler kazanmışlardır. Bundan böyle, değil bir kıt'ada yaşayan kadınlar, birbirine komşu şehir ve kasabalarda yaşayanlar arasında dahi, bir dilin lehçe veya aynı lehçelerdeki şiveler gibi, giyim şekillerinde de az çok değişmeler olmuş, böylece mahallî giyimler doğmuştur. Meselâ, Ankara'daki millî kadın giyimleri ile, Konya'daki kadın giyimleri arasında belirli farklar mevcuttur.

Konya'da millî kadın giyimlerini şu şekilde bir tasnife tabi tutmak mümkündür:

1 — *Kürklü etekçe ve entariler:*

Konya ve civarında, daha çok evlenmiş, zengin aile kadınlarının giydiği kürklü etekçe ve entariler, baştan ayağa doğru şu giyim şekilleri ile sıralanır:

a) Fes: Başa, çoğuzaman koyu vişne renginde, yüksekliği 15 cm. i geçmiyen, çuha veya yünden yapılmış yumuşak bir fes giyilir. Fesin üzerine, kırmızı, yeşil, mavi renk, işlemeli ipekten bir tül sarılarak, alınlık kısmı yükseltilir. Bazan fesin altından bele kadar inen, altunlarla süslü örme bir saçın iliştilirdiği de olmuştur.

b) Göğüs tülü veya dafk: Beyaz ipek tül den yapılan birkaç santim eninde dik yakalı, kolsuz bir yelectedir. İç çamaşırı üzerine giyilir ve yırtmaç kenarları oyalarla süslenir.

c) Entariler: Göğüs tülü ve altındaki şalvarın üzerine önce, dar kollu ve önü yırtmaçlı, üç etek adı verilen ince bir entari, bunun üzerine göğsü örtmeyen, ipek veya sevaî kumaştan yapılmış, kollu ve ayak topuklarına kadar inen ikinci entari giyilir. Bunun da üzerine, kürklü etekçe adı verilen üç parçalı, kol ve etek kenarları kürklü, sevaî kumaştan dikilmiş diğer bir elbise giyilerek, giyim tamamlanır.

Bu türlü giyimde, bele (zıbba) adı verilen, ipek veya atlastan, sim işlemeli üçgen bir kuşak sarılır ve üzeri gümüş işleme madenî tokalarla bağlanarak sıkılır. Ayaklarda (galloş) adı verilen çeşitli renk meşinlerden yapılmış yumuşak mestler vardır. (Resim: 1).

2 — *İşlikli şalvarlar:*

Konya'da ve civarındaki bazı köy-

lerde, ortahalli genç kız ve kadınların giydiği ışıklı şalvarlar, renkli ve yollu basma kumaş olan şetari'den canfes, atlas, kadife, gezi, alaca v. s. gibi kumaşlardan iki parça olarak dikilmiştir. Şöyle ki:

a) İşlik: Vücuda yapışacak şekilde dar ve kısa bir gömlektir. Yakası yoktur. Kolları bol ve uzunca yapılır ve birdenbire daralan kol ağzlarına tasma düğmeleri dikilir. Yırtmaçlı olan ön (peş) kısımları, sağa veya sola birer çift kaytan düğme ile iliklenir.

İşlik giyildikten sonra, bel kısmına, ince, şal bir kuşak sarılır ve bunun da üzerine şalvar bağlanır.

b) Şalvar: Torba biçiminde, yukarısı işlemeli bir uçkurla bele, kuşağın üzerine bağlanan, yanları gizli cepli, yalnız ayak yerleri açık, gayet bol, dökümlü bir dondur. Ön ve yanları, sırma, gelin teli ve pullarla süslenir, cep ağzlarına, paça ve kollara kaytanlar dikilir.

Bu giyimde, başta, tüle sarılı fes veya oyali çember denilen bir örtü bulunur.

3 — Cepkenli şalvarlar :

İşlikli şalvar, Konya kadınının âdeta günlük giyimi olmuştur. Bunun dışında, bir nişan, bir düğün törenine gidileceği zaman, şalvarın üzerine (sarka, cıbba, lefkayit) gibi adları olan, darca dikilmiş, önu yırtmaçlı, kısa etekli ve uzun kollu cepkenler giyilir. Bunlar, kadife, çuha, sevaî gibi kumaşlardan dikilir ve ön yüzleri, kol ağzları ve omuzları, kaytanlar veya sırmalarla süslenir. Belde gümüş tokalar ve sırmalı kuşaklar bulunur.

Cepkenli şalvar giyiminde, başta, mutlaka fes bulunur. Cepkenin altında önden görünen göğüs tülü (dafk) vardır. Bu giyimde iken bir kadının boynunda top top inciler, altun beşibiryerde'ler bulunması gerektir. Ayaklarda yumuşak de-

riden kısa ökçeli iskarpinler vardır. (Resim: 2).

Bazan ve bilhassa Konya civarındaki Sille kasabasında, cepkenli şalvar giyildiği zaman, bel'e (bendori) adı verilen ipekten, üzeri işlemeli bir kuşak sarıldığı görülmüştür. Kuşağın uçları, üçgen şeklinde, belin sağından aşağıya doğru sarkar (Resim: 3).

4 — Bindallı Entariler :

Konya ve civarında, bilhassa Karaman'da, bindallı adı verilen, uzun geniş kollu ve önu yırtmaçlı, kadifeden yapılmış ve üzeri ağır sim işleme çiçek ve kıvrım dallarla süslenmiş entariler giyilir. Bu giyim şekli, daha çok genç kız ve gelinlere mahsustur. Başa, taç şeklinde yassı ve oyalarla süslü bir fes giyildiği ve ince tül bir duvakla yüz kısmı örtüldüğü zaman mahallî bir gelin elbisesi olur. Bazan bu tip entarilerin yırtmaçları yanlarda olur. Yakasız olan bu entari göğüs kısımlarında kaytanlarla düğmelenir. Bir genç kız giydiği zaman, fesin üzerine oyali bir yaşmak örtülür. Bazan bele gümüş veya altun işleme tokalı ince bir kemer bağlanır (Resim: 4).

Bazan bindallılar, cepken şeklinde de yapılır. O zaman cepkenin altında şalvar bulunur.

Konya ve civarında, mahallî ve millî kadın giyimleri, yukarıda kısaca izahına çalıştığımız dört esas üzerinde toplanmıştır. Bunun dışında çeşitli bölgelerin etkisi altında kalarak diğer bazı giyim şekillerinin de Konya'ya girdiği ve değişikliklere uğrayarak mahallileştiği görülmüştür. Şurasını hemen ifade edelim ki, Konya'nın millî giyiminde, siyah peçe ve çarşaf, hiçbir zaman yer almamıştır. Peçe, çarşaf, Konya'ya son yüzyıllarda, güneyden gelmiş ve çok az giyilmiştir. Sokağa çıkan Konyalı bir kadın, giyiminin üzerine sadece bir tül almış, bazan da buna lüzum görmemiştir.

Konya millî kadın giyimindeki en büyük özellik, zenginlik ve ihtişamdır. Bol renk, çeşitli desen, ziynet eşyası, içinde kadın, gözleri daima kamaştırmış ve asaletini yaşatmıştır. Kadın evin ziyneti ve süsüdür.

Bugün Konya Müzesi Etnoğrafya Seksiyonunda bu giyim şekillerine ait çok zengin koleksiyonlar mevcuttur. Bu koleksiyonlar, her geçen günle mahallen toplanan parçalarla bir kat daha zenginleştirilmektedir.